

## **Inleiding**

Op een wat mistige zondag in juli 1747 werd de omgeving van de dorpjes Lafelt en Vlijtingen, op steenworp afstand van Maastricht, in enkele uren tot een bloedig slagveld. Minstens vijfduizend soldaten verloren het leven en rond de tienduizend militairen raakten die noodlottige tweede juli gewond. De veldslag was één van de trieste dieptepunten in de Oostenrijkse Successieoorlog die, sedert het overlijden van de Oostenrijkse keizer Karel VI in 1740, grote delen van Europa teisterde. In april 1748 werd de omgeving opnieuw geconfronteerd met oorlogsgeweld toen de Fransen de vesting Maastricht belegerden. Die belegering was het laatste wapenfeit voordat met de vrede van Aken alle geschillen geregeld werden.

Het lot van de plattelandsbevolking in Limburg was minstens even ellendig als dat van de soldaten. De langdurige aanwezigheid van grote legers leidde ertoe dat de boeren min of meer systematisch werden beroofd van hun oogsten, voorraden en vee. Ook arbeidskrachten werden op grote schaal op geëist. Dit leidde tot een systematische verpaupering van het platteland. Tot overmaat van ramp braken er, onder andere als gevolg van de oorlogsomstandigheden, ook nog besmettelijke ziekten uit, die in sommige plaatsen de bevolking decimeerden.

De veldslag van 2 juli 1747 werd genoemd naar het dorpje Lafelt, dat tegenwoordig tot de Belgische gemeente Riemst behoort. De Slag van Lafelt werd een 'vergeten hoofdstuk' in de geschiedenis genoemd en de belegering van Maastricht in 1748 is vaker gezien als een soort formaliteit.

*De Slag van Lafelt - om Maastricht / J.S.M. Daenen, A.H. Jenniskens, M.J.L. Kellens, J.M.H. Mosmuller, J.V.H. Notermans & G.J.A. Roks. Stichting Historische Reeks Maastricht, nr. 28. Gemeente Riemst (mei 1997).*

## **De feiten**

Bartholomeus **Offermans** is geboren op 24 juni 1708 in Schinnen, Limburg, Nederland, zoon van Jacobus **Offermans** en Caecilia Crans. Hij is getrouwd op 25 november 1734 in Spaubeek, Limburg, met Maria Schols. Ze kregen 1 kind, Sybilla. Hij is overleden op 23 augustus 1751 aan de galg in de Raetskoul te Geleen. Mevis (Barthelomeus) (alias Scillen Mevis) Offermans, woonde in het Spaubeker deel van Hegge, soldaat (gedeserteerd uit het Hollandse leger) en wolspinner, bracht zelf de gesponnen garens naar de afnemers in verschillende plaatsen. Zijn vrouw Maria was de zus van de notoire misdadiger Peter Schols.

Deze Peter Schols, werd in Spaubeek geboren. Hij huwde in 1724 met Maria Nijsten. Hij bewoonde het laatste huis op het 'Geböschelke' in de richting van Printhagen. Op Pinkstermaandag 1751 werd hij gearresteerd te Veurt (Susteren). Hij werd overgebracht naar Sittard en daarna opgesloten in het kasteel St.-Jansgeleen. Peter was een vagebond, die met landlopers, zigeuners en dieven door het land trok. Soms was hij jaren van huis weg. Bedelaars, landlopers en dieven vanaf de Rijn tot de Maas en de hele provincie Noord-Brabant kenden Peter Schols. Hij was medeplichtig aan de moord op de pastoor van Grevenbicht in de nacht van 28 op 29 januari 1751. In 1743 werd hij in Luik de eerste keer aangehouden, waar hij werd gezeseld, gebrandmerkt en voor eeuwig uit het land en de stad Luik verbannen. Op 16 december 1751 kwam een einde aan zijn misdaden. Hij stierf toen aan de galg te Lutterade. Peter Schols leidde als vagebond en landloper een zwervend bestaan. Pleegde ook overvallen, inbraken en diefstallen met andere, kleinere benden uit Sittard en omgeving. Wierf ook nieuwe leden voor de bende aan, parodieerde de mis na succesvolle inbraken. Ook werden er pruiken gevonden in zijn woonhuis. Zijn vrouw rookte sigaren.

## **Geschiedkundige schets**

Volgens Ramaekers en Pasing is een korte geschiedkundige schets nodig om een indruk te krijgen hoe in die tijd de maatschappij georganiseerd was, hoe de justitie werkte en hoe de bende ontstond.

Limburg is in de middeleeuwen versnipperd in talrijke kleine staatjes, waarvan sommige zijn blijven voortleven tot de Franse Revolutie. In het najaar 1794 veroverden de Sansculotten ons landje en maakten zodoende een einde aan eeuwenoude toestanden en rechtsinstellingen. Er waren verschillende zelfstandige heerlijkheden, zoals Sittard, Valkenburg en Daelhem. Midden- en Noord-Limburg behoorden gedeeltelijk tot het overkwartier van Gelder en Gulik. De politieke toestand werd bijna onontwarbaar door een groot aantal kleine heerlijkheden, die daar tussen verspreid lagen, zoals Thorn, Wittem, Stein en Elsloo. De hertog van Brabant, Karel de Vijfde werd tevens Heer van de Brabantse Landen van Overmaas. (Het oude Hertogdom Limburg werd meestal aangeduid als: 'De Landen van Overmaeze').

De veldtocht van Frederik Hendrik in 1632 bracht de gehele Maasstreek in de macht van de Hollandse Republiek. Voor de situatie in de landen van Overmaas werd pas in 1661 een definitieve regeling bij het Partage Verdrag getroffen. Economisch was de situatie erg slecht. De versnippering van het gebied, vooral in Zuid-

Limburg, maakte politietoezicht zeer moeilijk.

Tengevolge van de verarming nam de onveiligheid schrikbarend toe.

De voornaamste bron van bestaan was het landbouwbedrijf, dat in die tijd uitermate slecht ging. In de eerste helft van de achttiende eeuw brak de veepest uit, die een verschrikkelijke verwoesting onder de veestapel aanrichtte. Juist deze armoede, mede in de hand gewerkt door zware oorlogsschattingen, foerageringen en inkwartiering van doortrekkende troepen deed de geruïneerde landslieden naar de alcohol grijpen. Het begin van wat de gruwelijkste tijd in Limburg zou worden brak aan. De tijd was rijp voor het ontstaan van de bende van de Bokkenrijders.

Wieërs zoekt het in klimatologische omstandigheden en epidemieën: 'Volgens hem zwierven brodeloze soldaten rond en trachtten op allerlei manieren aan de kost te geraken. Ze sloten zich aan bij andere leeglopers en stalen en plunderden waar ze konden. De veepest sloeg in West-Europa voor het eerst toe in de periode 1713-1720. De boeren konden dan ook alleen hopen op de sterke natuur van de dieren of op de tussenkomst van de Allerhoogste. Door het afsterven van het vee was er minder mest voorhanden met als gevolg een lagere opbrengst bij de akkerbouw en dus hogere graanprijzen voor een toch al arme bevolking. Klimaathistorici menen

een kleine ijstijd te herkennen van 1430-1850. Vooral tijdens de Oostenrijkse successieoorlog (1740-1748) en het laatste kwart van de 18<sup>e</sup> eeuw kwamen koude winters voor. De Maas vroom regelmatig dicht. De winter van 1739-1740 bracht voor heel Europa zware sneeuwval en vorst tot mei, met als gevolg hongersnood en sterfte. Daar bovenop bracht 1740 veel regen met overstromingen. Dit alles betekende dat onze voorouders nooit de gelegenheid kregen te herstellen van deze rampen, integendeel.' Oversteegen spreekt van een armoede-identiteit.

Verstappen en Simons sluiten zich hierbij aan: Het ontstaan en de groei van de Bokkenrijders viel samen met een periode van grote sociale verwarring en morele ontreddeering, die de meest gevestigde waarden aantasten. Ongewoon was het verschijnsel niet, het bleek veeleer het resultaat van een eeuwenlang altijd meer en meer om zich heen grijpend pauperisme. In die tijd immers waren onze gewesten het centrale punt van woelingen en oorlogen en meteen ook van een op buit beluste soldateska. Zelfs de korte tussenpozen van vrede boden geen veiligheid. Dan krioelden de wegen van achtergebleven krijgslieden die, brodeloos geworden, roofden en plunderden waar ze de kans schoon zagen. Deserteurs en vagebonden hadden het werkelijk voor het zeggen bij ontsteltenis van een georganiseerde politiemacht.